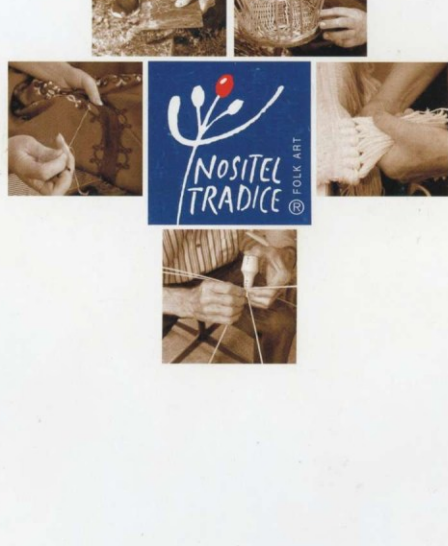

Nositelé tradice lidových řemesel 2017

NUZK NÁRODNÍ
ÚSTAV
LIDOVÉ
KULTURY

Nositelé tradice

Zdeňka Zábojová ...

... ruční tkalcovství

28

Nositelé tradice

Zdeňka Zábojová

Zdeňka Zábojová 19. 6. 1951 v Boskovicích, žije v Sebranicích u Boskovic. Její původní profesí byla krejčovina, vyučila se jako pánská krejčová pro firmu KRAS Boskovice, kde také několik let pracovala. V roce 1979 se stala zaměstnankem dílny ÚLUV ve Zbožku u Letovic, kde se na ručních stavech vyráběly vlněné vlasové koberce. Když v roce 1992 tkalcovna ve Zbožku zanikla, rozhodla se pokračovat ve výrobě koberců samostatně. Za pomoci rodiny a přátel si pořídila tkalcovský stav o šířce 100 cm a později i stav široký 50 cm. Protože správné nasnování stavu na tkaní je poměrně komplikované a pracnou záležitostí, zpočátku ji s celým procesem pomáhal pan Antonín Dvořák, dlouholetý pracovník Svitavu Svitavy. Nyní všechny přípravné práce související s tkaním ovládá sama, pouze s pomocí rodinných příslušníků.

Zdeňka Zábojová pracuje zásadně s přírodními materiály – vlnou a bavlnou. Vlna slouží ke zhotovení jedné části osnovy a bavlna je druhá část osnovy a útek. Využívá vlnu světlé, přírodní barevnosti, stejně tak bavlnu. V dílně paní Zábojové vznikají především koberce o šířce 50 nebo 100 cm, předložky, přehozy a polštáře. Velkoformátové koberce se sešívají z menších kusů, délka koberců může být libovolná. Výrobky mají vynikající kvalitu a dlouhou životnost, a tak se zákazníci často rádi vracejí.

Tkaní vlasových koberců vyžaduje odlišný technologický postup než tkaní běžných hladkých pláten či např. hadrových koberců. S tím souvisí

Firma Persia – ruční výroba vázaných koberců

Výroba vázaných koberců ÚLUV nevznikla ve Zbožku náhodou. V nedalekých Letovicích existovala její předchůdkyně již ve 20. letech 20. století, když zde

rodina Červenků založila firmu PERSIA – ruční výroba vázaných koberců. V roce 1928 se název firmy změnil na Persia – výroba bytového textilu. Firma se úspěšně rozrůstala a ve 30. letech už v její dílně pracovalo 20 tkalcovských stavů.

29

Nositelé tradice

Ve výrobě firma pokračovala i během druhé světové války. Postavila vlastní sklárnu a sociální prostory pro zaměstnance. V roce 1947 měla firma na 300 zaměstnanců a roční obrát 40–50 milionů. Její majitel, Miloš Červinka, propagoval tři hesla: Pořádek především. Vždy s úsměvem. Zdořilost je zadarmo, s tou se dá plynout. V roce 1948 byla firma znárodněna. Část tkalcovských stavů se M. Červinkovi podařilo převést ke svému známému do Zbožku. Těchto stavů později využilo ÚLUV ve své tkalcovské dílně.

i poněkud rozdílná konstrukce tkalcovského stavu. Jeho základem je, podobně jako u tradičního horizontálního stavu, masivní rám, skrz nějž prochází napnutá osnova. Na rozdíl od plátenických stavů má však dva osnovní válce, uložené nad sebou, na nichž jsou navinuty dvě osnovy. Na horním válci je navinuta vlněná osnova, která dává koberci vlas, na spodním válci je osnova bavlněná, která tvoří základ tkaniny. Dalšími důležitými součástmi stavu jsou listy a paprsek. Listy se skládají z nitěnek, jejichž očky jsou provedeny osnovní nitě. Ke tkaní vlasových koberců je zapotřebí tří listů. Ze spodní strany jsou listy připevněny k podnožkám, jejichž sešlapáváním tkadlec manipuluje s osnovou a vytváří proslupy nutné k prohození člunku. Paprskem se přiřazuje prohozené nitě ke stávající tkanině, což vyžaduje značnou sílu. Proto namáhavější. Na rozdíl od tradičních stavů jsou tkalcovské stavy Zdeňky Zábojové vyrobeny z kovu, který byl pro rodinu dostupnější.

Koberce se tkají plátnovou vazbou, jejímž principem je pravidelné střídání osnovních a útkových nití. Vlas na koberci vzniká vytahováním a následným prožíváním části vláken dvojité osnovy. K tomu jsou zapotřebí kovové lišty, které se vkládají mezi útkové a osnovní nitě. Utvoří se tak smyčka, za kterou následují dvě nebo tři prohození v plátnové vazbě. Výška lišty určuje výšku vlasu. Lišty mají určitě strany podél zvláček. Po utváření určité části se smyčky s lištami prožívou nožem, lišty se vyjmou a vlas je hotový. Kombinacemi různých šířek polí s plátnovou vazbou a pruhů s vlasem vznikají různé jednoduché vzorové varianty. Jinou možností je tkanina s celoplošným vlasem.

Jakmile tkadlena utká požadovanou délku, koberce ukončí několika prohození plátnové vazbou a okraje začistí. Začistění je možné dvojím způsobem. Buď se osnova odstřihne, okraj se založí a prošije, nebo se na konci koberce ponechají delší konce osnovních nití a z nich se uvážou uzly s třásněmi. Hotový koberec se ručně očistí v lanolinovém přípravku, usuší, a tak je připraven k použití.

Techniku tkaní vlněných koberců předala Zdeňka Zábojová svému manželovi, který se postupem času stal jejím spolupracovníkem. Tká na větším, 100 cm širokém stavu, na kterém je práce náročnější a vyžaduje větší fyzickou sílu. Oba manželé také společně navštěvují jarmarky po celé republice i v zahraničí, na kterých svoje výrobky prodávají a příležitostně i předvádí výrobu na stolním stavu.

30

